

jajočega se kapitalizma v njegovi sedanji fazi: nobenega izhoda iz gospodarske krize, razredni konflikt, krize starih buržoaznih režimov, naraščanje imperialističnih nasprotij i. t. d.

Neenakomernost razvoja je sicer privedla v različnih deželah do različnih razvojnih stopenj imperialističnega sistema, ki — izolirano pogledane — utegnejo napraviti vtis, da se ta še ni povsod izživel, da je pred njim nova faza zgodovinskega razmaha; v nekaterih deželah pod praporom fašizma na račun razkroja in propada tega sistema, v drugih, ker prehaja težišče nadaljnega kapitalističnega razvoja od starih narodov in dežel, ki so se že izživele, k narodom in deželam mlajšega imperialističnega razvoja, ki še utegnejo napisati v zgodovino novo poglavje razcvita kapitalističnega družbenega reda.

Toda ta neenakomernost razvoja je ravno eden izmed osnovnih elementov krize imperializma kot svetovnega sistema. Dialektika zgodovinskega procesa se razteza ne le na glavna razdobja zgodovinskega razvoja, ampak tudi na posamezne faze teh epoh in torej tudi na posamezne faze kapitalističnega propada. Dejstvo, da dogodki vodijo vsekakor k bolj ali manj bližnjemu srečanju imperialističnih nasprotij, k novi svetovni vojni, govori o tem, da je propad kapitalizma zvezan s celo dobo krčevitih pretresov. In bila bi še dopustljiva perspektiva, da si iz teh pretresov utro pot nove imperialistične sile mlajših kapitalističnih dežel, ki bi vtile novih življenskih sokov v stari kapitalistični sistem, ako bi se ti pretresi ne prepletali z globokimi socialnimi gibanji, ki bi utegnili zavesti nadaljnji razvoj zgodovine v čisto novo smer.

V. A.

Za obrežji Tihega ocena

Tihi ocean s svojimi otočji in obsežnimi pokrajinami je po vojni postal težišče svetovne politike. Kajti tu se vozljajo niti, s katerimi velike sile Japonska, Združene države in Angleška preprezajo svet

Japonska je država, ki se zvija v ostrih notranjih nasprotstvih, katera jo nujno silijo k zavojevanju novih dežel, ki pa seveda teh nasprotstev prav nič ne zmanjšujejo. V japonski vasi prevladuje še na pol fevdalni red, saj je od 5,5 milijona kmečkih družin le 1,5 milijona samostojnih kmetov, 1,5 milijona družin pa nima prav nič zemlje in jo vso jemlje v zakup, ostali so polzakupniki.* Med tiste, ki imajo zemljo, pa je le-ta razdeljena tako, da imajo 5% vseh zemljiških lastnikov 35% zemlje, drugih 75% lastnikov pa ima komaj nekaj nad 20% vse zemlje. V takih razmerah je seveda japonska vas preobljudena, njeni prebivalci morajo iskati dela v industriji, ki pa tolikega števila delavcev spričo racionalizacije podjetij in še bolj strahovitega izkoriščanja delavcev in zlasti ženâ ne potrebuje. Tako je bilo leta 1933 brezposelnih 40% vseh delavcev. Take razmere seveda zelo zmanjšujejo obseg in moč notranjega trga. Globlje kakor kje drugje je osnovno nasprotstvo med družbenim značajem produkcije in zasebnim značajem prilaščanja produktov. Da bi dobila novih tržišč in surovin, ki jih doma nima, išče Japonska novih pokrajin. Prva pot jo je vedla v Manžurijo, potem pa je, po zavojevanju te bogate dežele, pričela prodirati v Kitajsko. Kitajska vojska

* Za nekatere podatke mi je služilo odlično delo N. Terentjeva „Vojno ognjišče na Daljnem Vzhodu“.

se ni skoraj nič upirala. Prepustila je Japoncem Jehol in severni del Hopeja, lani pa Notranjo Mongolijo s pokrajino Čahav in delom Suijuana. In kakor je bilo zavojevanje Mandžurije zakrito s proglasitvijo njene samostojnosti, tako je bila ustanovljena tudi „samostojna“ notranja mongolska država.

Letos je stavila Japonska Kitajski nove ultimativne zahteve, da izprazni Kitajska pokrajino Čili ter južni del Hopeja, tako da se razširi nevtralni pas in obseže tudi Peking in Tientsin. Skoraj brez ugovora je kitajska vlada sprejela tudi te zahteve. Severna Kitajska je zdaj v oblasti Japonske.

Z nejevoljo gledajo japonsko prodiranje Zedinjene države in Angleška. Že takrat, ko si je utrjevala moč v Mandžuriji Rusija, so leta 1899 proglasile Zedinjene države načelo „odprtih vrat“, s čimer so nastopile proti izključenosti oblasti ene sile na Kitajskem. Nobena država ne sme imeti privilegijev, temveč vse morajo imeti enak dostop na Kitajsko. V tesni zvezi z načelom „odprtih vrat“ je zahteva Zedinjenih držav, da se Kitajska ne sme deliti v interesna področja. S tem si hočejo Zedinjene države same zagotoviti prosto pot v Kitajsko. Ameriška teza je prevladala na konferenci v Washingtonu leta 1922, ko se je sklenil dogovor med devetimi silami, da bodo varovale enotnost Kitajske, vsem državam priznale enake pravice v gospodarskem udejstvanju na Kitajskem in si z ničimer zagotovile posebnih pravic na Kitajskem. Dasi je tudi Japonska podpisala ta dogovor devetih sil, se ne meni zanj. Njeno ravnanje vsa zadnja leta to prepričevalno potrjuje. Tudi Zedinjene države potrebujejo ekspanzijskih ozemelj in za to pride v poštev v prvi vrsti Kitajska. Tu se srečuje z Japonsko in tu ima koren nasprotstvo med Zedinjenimi državami in Japonsko. Zdi se, da se obe državi pripravljata na odločilen spopad. Obe večata in utrjujeta svojo oboroženo silo in na Tihem oceanu prirejata velike pomorske manevre.

Angleška pa mora braniti svoje gospodarske postojanke ne le na Kitajskem, kjer jo Japonska čedalje bolj izpodriva v trgovini in plovbi, temveč celo v angleških kolonijah, v katerih japonski uvoz ponekod že dosega angleškega. Napredovanje Japonske hudo ogroža Angleško, ki je gospodarsko zelo vplivna na Južnem Kitajskem in ki bi jo Japonska utegnila izpodriniti tudi v kolonijah.

Naravno bi bilo, da se zvežejo Zedinjene države in Angleška proti skupnemu nasprotniku — Japonci. Toda večje od nasprotstva med Angleško in Japonsko je nasprotstvo med Angleško in Zedinjenimi državami, ki izpodrivajo Angleško v njenih dominionih. Tako je znašal l. 1929 delež Zedinjenih držav pri uvozu v Kanado 68%, delež Angleške le 16,8%; pri uvozu v Avstralijo delež Angleške 43,2%, delež Zedinjenih držav pa že 24,6%. Ostra tekma med obema se vrši tudi na Kitajskem. Zato se je zgodilo, da je mogla Japonska toliko laže napredovati prav zaradi nasprotstva med Angleško in Zedinjenimi državami.

Japonska je zavzemala pokrajino za pokrajino in se utrdila v dveh tako imenovanih „samostojnih“ državah Mandžuriji in Notranji Mongoliji; na severnem Kitajskem je potegnila „nevtralni“ pas. Vse to ozemlje je skoraj brez kitajskega odpora dejansko priključila svojemu cesarstvu. Kakšno je vendar razmerje Kitajske do Japonske in zavojevanih pokrajin, ki jih tako lahko prepušča Japoncem?

Ljudsko revolucionarno gibanje je leta 1911 proglasilo kitajsko demokratsko republiko. Toda v resnici ni zavladovalo ljudstvo, ampak razne meščanske skupine, ki so prav tako kakor prej monarhistični režim vladale

proti koristim ljudstva. V posameznih pokrajinah so bile pokrajinske vlade, tako da tudi državne enotnosti ni bilo. Že po prvi revoluciji se je ustanovila nacionalna revolucionarna stranka Koumintang, ki je v povojnih letih vodila narodno osvobodilno gibanje. Njeno delo je bilo uspešno in ustanovila je demokratsko republiko v Kantonu. Toda nenadoma je voditelj tega gibanja Čang Kajšek z meščanskimi skupinami prelomil narodno enotnost in ustanovil meščansko vlado v Nankingu. Ta vlada je mednarodno priznana, poleg tega pa obstoje še pokrajinske vlade drugod. Koumintang, ki je prišel do oblasti, je začel sodelovati s tujimi imperialističnimi silami, proti katerim bi se moral boriti za osvoboditev kitajskega ljudstva. V alternativni, ali naj organizira ogorčene in borbeno razpoložene ljudske množice za boj proti Japoncem ali naj se vda japonskemu imperializmu, kitajska vlada rajši voli drugo.

Na Kitajskem v področju nankingske vlade so ljudske množice še v prvem stadiju osvobodilnega boja, ki se izraža v bojkotu japonskega blaga. Kitajski meščanski voditelji pa so že prišli do druge stopnje, ki ni več osvobodilni boj, ampak izdajanje ljudskih koristi. Toda na Južnem Kitajskem je začelo ljudstvo že pravi revolucionarni boj brez meščanstva. Samo iz sebe in lastnih moči vodi od leta 1927 uspešni boj in neprestano napreduje. Leta 1931 je proglasilo kitajsko sovjetsko republiko, ki obsega že šest pokrajin: južnozpadni Kiangsi; ozemlja pokrajin Kiangsi, Fukien in Kvangtung; severnovzhodni Kiangsi; ozemlja pokrajin Kiangsi, Hupe in Hunan; ozemlja pokrajin Hupe, Honan in Antvej; ozemlja pokrajin Hupe in Hunan. Sovjetska kitajska vojska je prodrla tudi že v pokrajino Sečuan, tako da je ustvarjena zveza s pokrajinama Hupe in Hunan. Letos so prišle vesti o novem napredovanju kitajskih ljudskih čet. Iz pokrajine Kvejčon so prodrle v Junan, ki meji na Britsko Indijo, na severu pa so zbrane v pokrajini Sensi. Center vsega osvobodilnega gibanja pa ostane slej ko prej Kiangsi, kjer se je gibanje pred osmimi leti začelo.

Za razvoj Kitajske je to osvobodilno gibanje izredno važno. Prvič v kitajski zgodovini se ustanovljajo države, v katerih dobiva ljudstvo zemljo, šole, socialne ustanove in dejansko samo vlada. Navzlic temu, da je južno kitajsko prebivalstvo neprestano v boju za obrambo pridobljenih pokrajin in svobode, vendar njegova vlada z vso skrbnostjo dela za notranji gospodarski in kulturni napredek. Prvo dejanje revolucionarne ljudske vlade je bila brezplačna razdelitev zemlje med male in srednje kmete, ki dotlej po večini sploh niso imeli zemlji ali pa le v neznatni meri. Nadalje je uredila vlada položaj delavcev, predpisala osemurni delavnik in minimalne mezde ter posebej zavarovala žene in mladino. Vsa podjetja je nacionalizirala in jih postavila pod svoje nadzorstvo. Nič manjše ni delo kitajske ljudske vlade na kulturnem področju. V letih od 1927 sem je bilo ustanovljenih v 2931 vaseh osrednjega sovjetskega kitajskega ozemlja 3052 ljudskih šol, 64.612 večernih šol, 32.388 bralnih krožkov, 1656 klubov, 34 časnikov.

Razumljivo je, da je imperialističnim silam mnogo na tem, da osvobodilno gibanje zatro. Saj bi jim osvoboditev in osamosvojitve Kitajske preprečila nadaljnje izkoriščanje kitajske zemlje in kitajskega ljudstva. Nič manj pa ne stremi za istim smotrom kitajska vlada v Nankingu. Njena politika gre vzporedno s politiko imperialističnih sil proti interesom kitajskega ljudstva. V severne pokrajine ni postavila nobene obrambe, tako da so imeli Japonci prosto pot do samega Pekinga. Vso skrb pa je posvetila južnokitaj-

skemu osvobodilnemu gibanju, proti kateremu je organizirala doslej šest velikih vojaških pohodov, ki jih vodi general Čangkajšek. Za šesti pohod je napravil načrt nemški general von Seeckt. Z denarjem, orožjem in vojaškimi instruktorji podpirajo ta podjetja nankinške vlade vse imperialistične sile. Toda vse napade je doslej kitajska ljudska vojska odbila, sama neprestano napredovala in zapovrstjo osvobodila nove pokrajine. Pričakovati je, da se združijo čete z obeh strani reke Jangtoe in tedaj bo postavljen zelo močan obrambni zid pred napadi nankinške vlade in tujih imperialistov.

Poleg Sovjetske Kitajske obstojita še dve ljudski republiki: Zunanja Mongolija in severni del Sikianga (Zunanji Sikiang). Obe sta neodvisni od imperialističnih sil, se sami vladata in se tesno naslanjata na mirovno politiko Sovjetske Zveze, ki je pred kratkim sklenila z Zunanjo Mongolijo posebno vojaško pogodbo. Ti dve ljudski republiki sta mejni zid, preko katerega japonsko prodiranje ne bo moglo.

Povojna leta so popolnoma izpremenila podobo Kitajske in bližnjih pokrajin, tako da je razmerje sil, ki se tod uveljavljajo, danes povsem drugačno. Pred vojno se je tu vršil oster boj le med imperialističnimi tekmeci, danes pa so zrasle nasproti njim mogočne ljudske trdnjave: najprej Sovjetska Zveza na ozemlju nekdanje imperialistične Rusije, potem Sovjetska Kitajska in ljudski republiki Zunanja Mongolija in Sikiang. Razredna nasprotstva slonijo danes na dejanski politični moči obeh nasprotnikov. Zato je smoter imperialističnih držav, da podro politično stavbo držav, ki si jih je ustvarilo ljudstvo. Med osnovnimi gibalnimi silami v politiki imperialističnih držav je oborožen napad na Sovjetsko Zvezo in na vsa ljudska gibanja, ki se postavljajo imperializmu na pot. Najbolj napadalna je Japonska, ki ji Mandžurija ni samo oporišče za zavojevanje vse Kitajske, temveč tudi za vojno proti Sovjetski Zvezi. Mandžurija je danes vsa utrjena s strateškimi objekti in trdnjavami in obenem se na njenih mejah neprestano izziva Sovjetska Zveza. Nasprotno pa vodi Sovjetska Zveza ves čas dosledno mirovno politiko. V kitajskih bojih je nevtralna, ker nima na vzhodu nobenih imperialističnih smotrov kakor nekoč carska Rusija. Zato tudi vzhodno-sibirska železnica po revoluciji 1917 ni bila več sredstvo osvajanja Vzhoda, temveč le gospodarsko podjetje, do katerega je imela Sovjetska Zveza pravico, ker je bilo ustvarjeno s premoženjem narodov z ozemlja Rusije. Načelo, braniti mir in delati zanj ter zato ne segati v tuja ozemlja, je vodilo Sovjetsko Zvezo, da je že pred leti ponudila vzhodnokitajsko železnico v odkup. Japonska pa je tudi v tem primeru izzivala spopad s Sovjetsko Zvezo, ki ji je hotela vzhodno kitajsko železnico enostavno odvzeti brez odškodnine. V ta namen so služili tudi številni incidenti na vzhodnokitajski železnici. Slednjič se je po dolgotrajnih pogajanjih vendarle sklenila pogodba, s katero odstopa Sovjetska Zveza vzhodnokitajsko železnico Mandžuriji za primerno odškodnino. Drug primer, kako se Japonska pripravlja na spopad s Sovjetsko Zvezo, je njeno stalno odklanjanje nenapadalnega pakta, ki ga je Sovjetska Zveza predlagala Japonski že leta 1931.

Na Vzhodu se vrši boj med dvema družbenima ureditvama posebno ostro, tako da prekrivajo razredna nasprotstva nasprotstva med posameznimi tekmujočimi imperialističnimi silami. To velja za Angleško, ki je naklonjena japonskemu osvajanju, dokler le-to ne seže v angleško vplivno področje na Južnem Kitajskem. Osvobodilno gibanje na Južnem Kitajskem je nevarno tudi za obstoj angleške kolonijalne posesti, kajti v angleških

kolonijah bi se utegnila sprožiti podobna osvobodilna gibanja. Vzporedno s tem stališčem do Japonske gre angleška politika v Evropi: hladno razmerje do Sovjetske Zveze in sodelovanje z Nemčijo, ki ji je protisovjetska smer osnova zunanje politike, s čimer se Angleška odvrča od francoske politike sodelovanja s Sovjetsko Zvezo. Neposredna tekma med imperialističnimi silami pa včasih tudi preraste razredno nasprotstvo. To se je pokazalo najprej prav v Franciji, ko je morala spričo nemških napadalnih streljenj in dejanskih vojnih priprav poiskati zaveznika v državi razrednega nasprotnika — v Sovjetski Zvezi. Zato Francija v tem trenutku ne želi, da bi Japonska napadla Sovjetsko Zvezo. Drug tak primer pa so Zedinjene države. Proti Angleški in Japonski, ki ovirata njihov razmah, so pred dvema letoma poiskale zaslonbe v Sovjetski Zvezi, ki so jo priznale in navezale z njo diplomatske zveze.

Današnji položaj v svetu, kjer se vrši boj med razrednimi gospodarji sveta, dobro označuje N. Terentjev: „Dve smeri, v kateri gre zaostritev nasprotstev, tekmujeta tako med seboj, da zgodovinsko še ni odločeno, katera obeh tendenc bo pri razvoju konflikta drugo prehitela in katera vojna se bo prej uresničila: ali vojna med imperialisti ali vojna proti Sovjetski Zvezi. Obe pa sta do neke mere odvisni druga od druge: zaostritev nasprotij med imperialisti žene le-te s tem večjo silo k temu, da skušajo razrešiti nasprotstva na račun Sovjetske Zveze, medtem ko priprave za protirevolucionarno vojno proti Sovjetski Zvezi nujno vodijo k nadaljnji zaostritvi imperialističnih nasprotstev.“ Čas pa zelo naglo zori in zdi se, da se bo kmalu odločila smer krvavih bojev, ki jih bodo sprožile imperialistične sile.

Albert Kos.

Polemika

Z literarno-kritičnega vidika.

Množica člankov, ki vrednotijo in sodijo pomen in vrednost katoliškega mladinskega gibanja, je znamenje, da je ta pokret končan in da prehaja v zgodovino. Ni v mojem namenu, razlagati ga in tudi ne pisati mu zgodovino, marveč hočem pod vtisom Javornikove polemike „Dva odgovora“, ki je izšla v „Besedi“ IV/1, nakazati kratek pogled na to gibanje z literarno-kritičnega stališča ali bolje rečeno, pokazati pomen tega gibanja za slovensko literarno kritiko zlasti za njeno katoliško vejo.

Za stanje katoliške literarne kritike, kakršno je našel v naših katoliških listih rod mladih katolikov, so značilne Župančičeve besede, ki jih je izrekel v pogovoru z Izidorjem Cankarjem: „Odkrito povem, da vidim na katoliški strani neko metodo, ki mi ni všeč in ki bi se dala dokazati... Meni se zdi, da se je pri nas napravil iz kulture in umetnosti politicum; odtod izvira pristranska kritika.“ Te besede so bile izrečene leta 1910. ali 1911. in so se nanašale na neslavno dobo katoliške kritike, ki so jo tedaj izvrševali Lampeti, Lenardi, Opeke i. t. d. Pod Izidorjem Cankarjem je postala katoliška kritika sicer kulturnejša, ne pa bistveno manj pristranska. Zadostuje samo, če hkratu prebereš Iz. Cankarja samega kritiki o Gradnikovih „Padajočih zvezdah“ in o zbirki M. Elizabete „Iz moje celice“, ki sta leta 1917. izšli v isti številki „Doma in sveta“. Tudi rod med Cankarjevo generacijo in mladimi tega stanja bistveno ni izboljšal. Primerjati je treba